

Облікова картка дисертації

I. Загальні відомості

Державний обліковий номер: 0824U001041

Особливі позначки: відкрита

Дата реєстрації: 23-02-2024

Статус: Наказ про видачу диплома

Реквізити наказу МОН / наказу закладу: Наказ Інституту історії України Національної академії наук України №16-од від 29 квітня 2024 р. Про видачу диплому доктора філософії (PhD) третього (освітньо-наукового) ступеня вищої освіти з галузі знань 03 - Гуманітарні науки, із спеціальності 032 - Історія та археологія Мазуру Владиславу Олександровичу на підставі Рішення разової спеціалізованої вченої ради ДФ 2023.2.3943 від 10 квітня 2024 р. про присудження ступеня доктора філософії.

II. Відомості про здобувача

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Мазур Владислав Олександрович

2. Vladyslav Mazur

Кваліфікація:

Ідентифікатор ORCID ID: Не застосовується

Вид дисертації: доктор філософії

Аспірантура/Докторантура: так

Шифр наукової спеціальності: 032

Назва наукової спеціальності: Історія та археологія

Галузь / галузі знань: гуманітарні науки

Освітньо-наукова програма зі спеціальності: ОП 51659 Історія та археологія

Дата захисту: 10-04-2024

Спеціальність за освітою: Історія та археологія

Місце роботи здобувача: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

III. Відомості про організацію, де відбувся захист

Шифр спеціалізованої вченої ради (разової спеціалізованої вченої ради): ДФ 2023.2.3943

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

IV. Відомості про підприємство, установу, організацію, в якій було виконано дисертацію

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

V. Відомості про дисертацію

Мова дисертації: Українська

Коди тематичних рубрик: 03

Тема дисертації:

1. Пенсійне забезпечення в українських губерніях Російської імперії (XIX – початок XX ст.): основні етапи та особливості розвитку.
2. Pension provision in the Ukrainian provinces of the Russian Empire (19th - early 20th centuries): main stages and features of development.

Реферат:

1. У дисертації автор на основі опублікованих та неопублікованих архівних матеріалів, збірників документів та матеріалів, окремих спогадів сучасників, періодичній пресі дослідив особливості розвитку, основні етапи становлення пенсійного забезпечення в українських губерніях Російської імперії (XIX – на початок XX ст.). Наукова новизна дослідження зумовлена відсутністю у історичній науці спеціальних узагальнюючих праць із визначеної теми. У дисертації вперше комплексно вивчено етапи та механізми, основні особливості формування системи регулювання соціальних виплат та пенсійного законодавства в українських губерніях Російської імперії, що функціонували у визначений період, зокрема й тих, діяльність яких дотепер не стала об'єктом наукової уваги; проаналізовано та критично оцінено наукові дослідження попередніх історіографічних періодів, переосмислено шаблонні трактування та підходи до визначеної проблематики, які спрощували, ідеалізували або неповною мірою відображали соціальні процеси, що відбулися в українських

губерніях у XIX – на початку XX ст.; визначено основні напрями та обсяги роботи державних інституцій, в обов'язки яких входила виплата та контроль пенсійних соціальних виплат; здійснено об'єктивний аналіз ефективності діяльності відповідних державних органів та емеритальних кас із забезпечення пенсійних виплат окремим категоріям населення українських губерній; проаналізовано основні тенденції та особливості щодо соціальних пенсійних виплат місцевим чиновникам, військовослужбовцям, педагогам та службовцям навчальних округів. У ході дослідження встановлено, що пенсійне забезпечення у вигляді регламентованого організаційно-правового інституту в Російській імперії з'явилося на початку XIX ст. як наслідок суспільних політичних, економічних та соціальних змін. Зауважимо, що окремі закони та постанови щодо грошових пенсійних виплат законодавчо вже були оформлені у попередній історичний період. Упродовж XIX – та на початку XX ст. базове законодавство про пенсійне забезпечення періодично зазнавало змін у вигляді доповнень та перезатверджень. Змін у матеріальній соціальній підтримці зазнавало чимало категорій населення: військові, чиновники, учителі, працівники сфери освіти, інженери шляхів сполучення, функціонери гірничо-добувної промисловості, робітники багатьох галузей економіки тощо. Досліджено, що окрім державної системи пенсійного забезпечення, в українських губерніях свій розвиток отримала і система недержавної пенсійної підтримки. Суттєва різниця між такими системами полягала у співвідношенні розподільчих та накопичувальних принципів. Виявлено, що упродовж XIX ст. пенсії робітникам, як і селянам, не виплачувалися ані державою, ані приватними особами. Окрему групу робітників складали громадяни, які працювали на державних гірничодобувних підприємствах. Починаючи з 1860-х рр. у середовищі робітників утворювалися спеціальні громадські спілки, які ініціювали організацію пенсійних, ощадних та кредитно-допоміжних кас. До 1903 р. для отримання матеріальної компенсації у разі нещасного випадку на виробництві, робітники підпадали під загальноросійське законодавство за умови, якщо працівник у суді доведе, що каліцтво сталося з вини власника виробництва. І лише у 1903 р. був прийнятий закон, у якому було прописана можливість робітнику отримати матеріальну компенсацію за втрату здоров'я та працездатність у вигляді винагороди або пенсії. Наступним етапом у розвитку законодавства про соціальне забезпечення робочих стали закони 1912 р. «Про забезпечення робочих у випадку хвороби» та «Про страхування робочих на випадок хвороби». Важливо наголосити, що цими законами вперше фіксувалися грошові виплати жінкам «по вагітності та пологам». З'ясовано, що пенсійне забезпечення місцевих чиновників та військовослужбовців українських губерній встановлювалося як привілей за державну службу. Тобто право на пенсію давала «служба государю». Визначалися такі види пенсій: пенсія за вислугу років; пенсія по інвалідності; пенсія на випадок втрати годувальника; персональна пенсія. В основі класифікацій пенсій був визначений статус суб'єкту, який претендував на грошову допомогу. Пенсійне забезпечення вчителів здійснювалося на основі спеціального законодавства. Право на пенсії мали викладачі та вчителі університетів, гімназій, прогімназій, сільських шкіл, початкових училищ та парафіяльних училищ. Грошова соціальна підтримка вчителів здійснювалась на основі ряду нормативних актів, які зазнавали змін протягом усього досліджуваного періоду. Упровадження основ пенсійного законодавства, яке реалізовувалося в українських губерніях Російської імперії у XIX – на початку XX ст., характеризується як органічна складова соціально-економічних процесів. Процес становлення та впровадження пенсійного забезпечення для окремих категорій населення був досить складним, суперечливим і безпосередньо залежав від законодавчої політики російського самодержавства.

2. In the dissertation, on the basis of published and unpublished archival materials, collections of documents and materials, individual memories of contemporaries, periodicals, the author studied the peculiarities of development, the main stages of the formation of pension provision in the Ukrainian provinces of the Russian Empire (19th – at the beginning of the 20th century). The scientific novelty of the study is due to the lack of special generalizing works on the topic in historical science. For the first time, the dissertation comprehensively studied all the main features of the formation, stages and mechanisms of the system of regulation of social benefits and pension legislation in the Ukrainian provinces of the Russian Empire that functioned in a certain period, including those which activities have not yet become the object of scientific attention; scientific studies of previous historiographical periods were analyzed and critically evaluated, stereotyped interpretations and approaches to

certain issues were rethought, which simplified, idealized or incompletely reflected the social processes that took place in the Ukrainian provinces in the 19th - early 20th centuries; the main directions and scope of work of state institutions which responsibilities included the payment and control of pension social benefits were determined; an objective analysis of the effectiveness of the activities of relevant state bodies and pension funds in providing pension payments to certain categories of the population of Ukrainian provinces was conducted; the main trends and peculiarities regarding social pension payments to local officials, military personnel, teachers and employees of educational districts were analyzed. In the course of the research, it was established that pension provision in the form of a regulated organizational and legal institution appeared in the Russian Empire at the beginning of the 19th century as a result of public political, economic and social changes. Note that certain laws and regulations regarding cash pension payments were already legislated in the previous historical period. Throughout the 19th and early 20th centuries the basic legislation on pension provision periodically underwent changes in the form of additions and re-approvals. Many categories of the population experienced changes in material social support: military personnel, officials, teachers, education workers, communications engineers, functionaries of the mining industry, workers in many branches of the economy, etc. It was revealed that during the 19th century pensions for workers, as well as for peasants, were not paid either by the state or by private individuals. A separate group of workers consisted of citizens who worked at state-owned mining enterprises. Starting from the 1860s, special public unions were formed among the workers, which initiated the organization of pension, savings and credit-assistance funds. Until 1903, in order to receive material compensation in case of an accident at work, workers were subject to all-Russian legislation, provided that the worker proved in court that the mutilation was caused by the fault of the owner of the production. And only in 1903, a law was passed, which stipulated the possibility for a worker to receive material compensation for loss of health and working capacity in the form of a reward or a pension. The next stage in the development of legislation on the social security of workers was the laws of 1912 "On the provision of workers in case of illness" and "On insurance of workers in case of illness". It is important to emphasize that these laws fixed cash payments to women "for pregnancy and childbirth" for the first time. It was found that the pension provision of local officials and military personnel of Ukrainian provinces was established as a privilege for public service. That is, the right to a pension was given by "service to the Sovereign". The following types of pensions were determined: pension for years of service; disability pension (in case of disability); pension in case of loss of breadwinner; personal pension. Pension provision of teachers was carried out on the basis of special legislation. Lecturers and teachers at universities, gymnasiums, pro-gymnasiums, rural schools, primary schools and parish schools had the right to pensions. Monetary social support for teachers was implemented on the basis of a number of regulatory acts, which underwent changes throughout the studied period. The introduction of the basics of pension legislation, which was implemented in the Ukrainian provinces of the Russian Empire in the 19th and early 20th centuries, is characterized as an organic component of socio-economic processes. The process of establishing and implementing pension provision for certain categories of the population was quite complex, controversial and directly dependent on the legislative policy of the Russian autocracy.

Державний реєстраційний номер ДіР:

Пріоритетний напрям розвитку науки і техніки: Фундаментальні наукові дослідження з найбільш важливих проблем розвитку науково-технічного, соціально-економічного, суспільно-політичного, людського потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності України у світі та сталого розвитку суспільства і держави

Стратегічний пріоритетний напрям інноваційної діяльності: Не застосовується

Підсумки дослідження: Теоретичне узагальнення і вирішення важливої наукової проблеми

Публікації:

- Мазур В. Пенсійне забезпечення в українських губерніях у XIX – на початку XX ст.: загальноросійське законодавство та місцеві особливості. Український історичний журнал. 2022. № 3. С. 44-58.

- Мазур В. Пенсійне забезпечення чиновників у Російській імперії: нормативно-правове регулювання (кінець XVIII – початок XX ст.). Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки. Т. 29. Кам'янець-Подільський, 2019. С. 165–172.
- Мазур В. Розвиток системи пенсійного забезпечення робітників Російської імперії на початку XX ст.: законодавчі ініціативи та нереалізовані проекти. Проблеми історії України XIX – початку XX ст. Київ: Інститут історії України НАН України, 2019. Вип. 29. С. 66–79.

Наукова (науково-технічна) продукція:

Соціально-економічна спрямованість:

Охоронні документи на ОПІВ:

Впровадження результатів дисертації: Планується до впровадження

Зв'язок з науковими темами: 0120U100515

VI. Відомості про наукового керівника/керівників (консультанта)

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Реєнт Олександр Петрович
2. Oleksandr Reient

Кваліфікація: д.і.н., професор, член-кор., 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0001-5141-7445

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VII. Відомості про офіційних опонентів та рецензентів

Офіційні опоненти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Орлик Світлана Владиславівна
2. Svitlana Orlyk

Кваліфікація: д. і. н., професор, 07.00.02

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-6280-9273

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Центральноукраїнський національний технічний університет

Код за ЄДРПОУ: 02070950

Місцезнаходження: просп. Університетський, буд. 8, Кропивницький, Кропивницький р-н., 25006, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Філінюк Анатолій Григорович

2. Anatoliy Filinyuk

Кваліфікація: д.і.н., професор, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-2659-114X

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Код за ЄДРПОУ: 02125516

Місцезнаходження: , Кам'янець-Подільський, Кам'янець-Подільський р-н., 32300, Україна

Форма власності:

Сфера управління: Міністерство освіти і науки України

Ідентифікатор ROR: Не застосовується

Рецензенти

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Янишин Богдан Михайлович

2. Bohdan Yanyshyn

Кваліфікація: к.і.н., с.н.с., 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0003-0386-2530

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

Власне Прізвище Ім'я По-батькові:

1. Верменич Ярослава Володимирівна
2. Yaroslawa Vermenych

Кваліфікація: д. і. н., професор, член-кор. НАН України, 07.00.01

Ідентифікатор ORCID ID: 0000-0002-4445-9492

Додаткова інформація:

Повне найменування юридичної особи: Інститут історії України Національної академії наук України

Код за ЄДРПОУ: 05416981

Місцезнаходження: вул. М. Грушевського, буд. 4, Київ, 01001, Україна

Форма власності: Державна

Сфера управління: Національна академія наук України

Ідентифікатор ROR:

VIII. Заключні відомості

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
голови ради**

Шандра Валентина Степанівна

**Власне Прізвище Ім'я По-батькові
головуючого на засіданні**

Шандра Валентина Степанівна

**Відповідальний за підготовку
облікових документів**

Хромова Ірина Костянтинівна

Реєстратор

УкрІНТЕІ

**Керівник відділу УкрІНТЕІ, що є
відповідальним за реєстрацію наукової
діяльності**

Юрченко Тетяна Анатоліївна